

programu-psihichnogo-zdorovya-ta-
psihosocialnoyi-pidtrimki

References:

1. Bilichenko, N., Shevchenko, Y., Baidak, S. (2022), "Some hygienic aspects of volunteers' work during martial law in Ukraine", Proceedings of the V Scientific and Practical Conference with international participation in honor of the memory of M.G. Gurevich (1891-1937), founder and head of the first in Ukraine Department of Social Hygiene at Kharkiv Medical Institute, p.140

2. Kuznetsov, M., Diab, N., Pidbutska, N. (2022), "Value of own life in students: Structure, factors, features of experience", Monograph", p. 304

3. Lazos, G. (2017), "Features of emotional states of volunteers - psychologists / psychotherapists in relationships with victims", Features of the relationship "psychotherapist – client" in the modern socio-cultural environment: monograph. Edited by Z. G. Kisarchuk. K.: Slovo Publishing House, p. 154 – 176

4. Lazos, G. (2018), "Resilience: conceptualization of concepts, review of modern research", Actual problems of psychology, 3, p. 26 – 64

5. Senyk, A. (2022), "Preparation of future social workers for mobility in

providing social and psychological support to the population in war conditions", pp. 337 – 339

6. Titarenko, T., Larina, T. (2009) "Resilience of the individual: social necessity and security", p. 76

7. Masten, A. S., Nelson, K. M., Stallworthy, I. C. (2021), "Resilience in development and psychopathology: Multisystem perspectives", Annual Review of Clinical Psychology, 17, pp. 521 – 549

8. Kotera, Y., Green, P., Sheffield, D. (2022), "Positive psychology for mental wellbeing of UK therapeutic students: relationships with engagement, motivation, resilience and self-compassion", International Journal of Mental Health and Addiction, 20(3), pp.1611 – 1626

9. Walker, B. (2020), "Resilience: what it is and is not", Ecology and Society, 25(2), p. 11

10. Werner, E., Smith, R. (1992), "Overcoming the odds: high risk children from birth to adulthood", Ithaca, New York: Cornell University Press, p. 304

11. "National program of mental health and psychosocial support", available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/ofis-pershoyi-ledi-moz-ta-partneri-zapuskayut-nacionalnu-programu-psihichnogo-zdorovya-ta-psihosocialnoyi-pidtrimki>

Стаття надійшла до редколегії 10.12.2022

Лариса Грень

професор, доктор наук з державного управління, професор кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами ім. академіка І. Зязюна, Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”; Харків, Україна

ORCID: 0000-0003-4466-6018

E-mail: mega_lgren@ukr.net

Малохат Курбанова

аспірант, Національний технічний університет Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”; Харків, Україна

E-mail: kuntesterr@gmail.com

**ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАЙБУТНЬОГО
ФАХІВЦЯ ОСВІТНІХ, ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОГО І ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ**

Анотація: стаття присвячена з’ясуванню шляхів формування професійного іміджу майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук у закладах вищої освіти; на підставі проведених досліджень вітчизняними та зарубіжними науковцями розкрито сутність понять “імідж”, “соціальний імідж”, “професійний імідж”, “професійний імідж майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук”, “професійний імідж педагога”; представлено результати порівняльного аналізу досліджень, проведених зарубіжними й вітчизняними науковцями, зроблено висновки щодо тотожності розуміння вітчизняними й зарубіжними майбутніми вчителями-педагогами поняття “професійний імідж педагога”, а також вплив іміджу педагога на подальший вибір професії, їхню мотивацію на досягнення успіху в навчанні та майбутній професійній діяльності, на формування кращих особистісних рис, особисту траєкторію освітнього маршруту протягом життя; доведено, що педагогічна майстерність викладача є важливим складником його професійного іміджу.

Ключові слова: імідж; професійний імідж; майбутній фахівець освітніх; педагогічних наук; професійна діяльність; аналіз; заклад вищої освіти

Larysa Gren

professor, doctor in public management, professor of the department of pedagogy and psychology of social systems management by the academician I. Zyazyun, National Technical University “Kharkov Polytechnic Institute”; Kharkiv, Ukraine

E-mail: mega_lgren@ukr.net

Malokhat Kurbanova

graduate student, National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”; Kharkiv, Ukraine

E-mail: kuntesterr@gmail.com

**WAYS OF FORMING THE FUTURE SPECIALIST'S PROFESSIONAL IMAGE IN
THE SPHERE OF EDUCATION AND PEDAGOGICAL SCIENCES IN HIGHER
EDUCATION INSTITUTIONS: COMPARATIVE ANALYSIS OF DOMESTIC AND
FOREIGN EXPERIENCE**

Abstract: the paper is devoted to finding out ways of forming the professional image of a future specialist in educational and pedagogical sciences in higher education institutions; on the basis of conducted research of domestic and foreign scientists, the essence of the concepts “image”, “social image”, “professional image”, “professional image of a future specialist in educational and pedagogical sciences”, “professional image of a teacher” was developed; the results of comparative analysis of research carried out by foreign and domestic scientists are presented, and the conclusions are drawn regarding the identity of the understanding of “professional image of a teacher” concept by domestic and foreign future teachers-pedagogues, as well as the influence of a teacher’s image on the further choice of profession, their motivation to achieve success in education and future professional activity, for the best personal traits' formation, the personal trajectory of the educational route during life; it has been proven that a teacher's pedagogical skill is an important component of his/her professional image.

Key words: image; professional image; future specialist in educational and pedagogical sciences; professional activity; analysis, higher education institution.

Larysa Gren, Malokhat Kurbanova

An extended abstract of the paper on subject of:

“Ways of forming the future specialist's professional image in the sphere of education and pedagogical sciences in higher education institutions: comparative analysis of domestic and foreign experience”

Problem setting. One of the operational goal of strategic goal 3 is the continuous improvement of the education quality in accordance with the standards and recommendations for quality assurance in the European Higher Education Area [18]. Improving the higher education quality largely depends on teachers, whose professional image affirms humanistic values, contributes to the creation of conditions for the innovations development, and the effective introduction of new knowledge and technologies into the educational process.

Recent research and publications analysis. The image of a modern university teacher is the subject of research of domestic and foreign scientists. Among the works of foreign scientists, the studies of Teresita [39], Badley [21], Heijden [28], Geldens [28], J. Beijaard [28], Calderhead [22],

Clark [23], J. Collins [24], S. Selinger [24], Pratt [24]; Lai-Yeung [34], Seymen [37]; Shei [38] etc. deserve attention. Among domestic scientists there are works by I. Volynets [4], H. Yevtushenko [9], M. Navrotskaya [14], H. Kalagurka [10], O. Khurtenko [19], O. Horovenko [8], etc.

Highlighting the previously unresolved parts of the general problem. Disclosure of questions regarding ways of forming the professional image of a future specialist in educational and pedagogical sciences in higher education institutions by scientists has a fragmentary nature, therefore the topic chosen by us is relevant and timely.

Paper objective. Based on the developed scientific sources of foreign and domestic researchers, make a comparative analysis of the ways of forming the professional image of the future specialist in

educational and pedagogical sciences in higher education institutions.

Paper main body. The person's image is an image formed in the people minds, a stereotype, a set of certain qualities that are associated with an individual personality. Social image is a means of perception and knowledge of social reality. Therefore, it helps to navigate in the social relations' world, to adjust the behavior and interaction of the subjects of social interaction [17, p. 199]. The professional image of the future teacher is an integral characteristic of a true specialist, a tool that reveals his/her individual properties, develops and reveals personal and professionally significant qualities [1, p. 137].

Researchers agree that the teacher's image is actually not as easy and simple as it seems at first look [20; 35; 32; 40)]. In the process of studying in higher education institutions, the professional image of a future specialist in educational and pedagogical sciences is gradually, consciously and purposefully formed.

Foreign scientists are sure that "the behavior of students depends on their perception of the educational institution and teachers, and ultimately affects their success in education" [25; 29]. A valid confirmation of this is the words of H. Yevtushenko that "a positive pedagogical image is the most important component of a teacher's skill, which determines the desire of students to study and the effectiveness of this process" [9, p. 631]. The preparation of a future specialist in educational and pedagogical sciences for teaching activities serves as the basis for realizing the role of a modern teacher image.

A study conducted by Teresita among university student teachers in the Philippines (2017 – 2018 academic year) (subjects were asked to write a free-style essay on the topic "What is the image of a teacher?" / "Who is a teacher?") [39] and a study conducted by

N. Hrytsak in the spring of 2021 at the Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk (the goal is to find out the attitude of students towards future pedagogical activity, to reveal their understanding of "professional image of a teacher" concepts) [7] made it possible to draw the following conclusions:

– at the choice of students their future profession was influenced by the positive image of the teacher, his/her humane attitude towards students;

– the image of a teacher-facilitator ("provider of knowledge"), who constantly motivates to master knowledge, to achieve success in education and future professional activity, attracts both foreign and domestic students-future teachers;

– the teacher's pedagogical skill deserves great respect from the students, which is an important component of his/her professional image.

Conclusions of the research. Ways of forming the professional image of a future specialist in educational and pedagogical sciences will be effective if applicants are directed to:

– achievement of knowledge, in particular, professional knowledge related to future professional activity;

– motivation to attain success in education and successful implementation of practical skills, in particular, during pedagogical practice;

– a humane attitude towards those whom they will teach, fostering in them the best personal traits, a personal trajectory of the educational route from primary school to lifelong education.

We consider the discovery of value orientations and their influence on further professional activity to be promising intelligence regarding the professional image of the future specialist in educational and pedagogical sciences.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із

важливими науковими чи практичними завданнями. У Стратегії розвитку вищої

освіти в Україні на 2022 – 2032 роки місією вищої освіти визначено як інтелектуальний, культурний і професійний розвиток особистості, формування якісного людського капіталу та згуртування суспільства для утвердження України як рівноправного члена європейської спільноти, розбудови ефективної інноваційної конкурентоспроможної економіки та забезпечення високих стандартів якості життя. Однією з операційних цілей стратегічної цілі 3 є постійне підвищення якості освіти відповідно до стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості її в Європейському просторі вищої освіти [18]. Підвищення якості вищої освіти багато в чому залежить від викладачів, професійний імідж яких утверджує гуманістичні цінності, сприяє створенню умов для розвитку інновацій, ефективному впровадженню до освітнього процесу нових знань і технологій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. Імідж викладача сучасного ЗВО є предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, серед напрацювань зарубіжних науковців на увагу заслуговує дослідження Д. Тересита та А. Колетт (визначено імідж педагога за допомогою опитування майбутніх студентів-вчителів, які перебували на завершальному етапі свого педагогічного навчання) [39]; Г. Бедлі, Х. Гейден, Дж.Гелденс, Д. Бейярд, Х. Попейюс (розкрито роль вчителя як агента змін) [21; 28]; Дж. Колдерхед (надано ранні уявлення студентів-вчителів про практику в класі) [22]; К. Кларк і М. Ламперт (досліджено роль мислення вчителя і його наслідки для педагогічної освіти) [23]; Дж. Коллінз., С. Селінджер та Д. Пратт (розглянуто різницю у поглядах на викладання студентів-майбутніх вчителів різних спеціальностей) [24]; С. Лай-Юнг (доведено потребу в настановчій та консультаційній підготовці вчителів)

[34]; С. Сеймен (досліджено переконавання та очікування студентів-викладачів у ролі вчителя під час навчальної практики) [37]; П. Шейн і В. Чіу, (висвітлено роль вчителя в якості зразка для навчання учнів) [38].

Розкриттю сутності поняття “імідж учителя” як складової системи педагогічної майстерності присвячені наукові розвідки І. Волинець [4] та Г. Євтушенко [9]; імідж педагога в освітньому просторі та його розвиток в системі післядипломної педагогічної освіти є предметом уваги М. Навроцької [14]; розвитку професійного іміджу вчителя в умовах сучасної школи присвячено дослідження Х. Калагурки [10]; психологічні аспекти формування індивідуального іміджу викладача вищого закладу освіти розкрито у наукових роботах О. Грейліх [5] та А. Кононенко [11]; структурні складові професійного іміджу молодого педагога та фактори, що впливають на його формування, висвітлено у дослідженні О. Хуртенко [19]; формування особистісно-професійного іміджу вчителя засобами самопрезентації представлено у дослідженні О. Горовенко [8]. Як бачимо, серед досліджень зарубіжних та вітчизняних науковців роботи з вивчення іміджу вчителя, а також питання формування образу майбутньої діяльності ще під час навчання. Імідж вивчено у різних ракурсах його існування, досліджено його структуру, розкрито взаємодію іміджу вчителя із освітнім процесом.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Аналіз наукової літератури з вище окресленої проблеми дозволив дійти висновку, що розкриття питань щодо шляхів формування професійного іміджу майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук у закладах вищої освіти науковцями має фрагментарний характер, тому обрана нами тема є актуальною і своєчасною: професійний імідж педагога якісно впливає на подальший професійний

розвиток і життєву успішність тих, хто навчається.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). На підставі опрацьованих наукових джерел зарубіжних і вітчизняних дослідників виокремити особливості професійного іміджу майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук та проаналізувати шляхи його формування у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У першій чверті ХХІ ст. з'явилося чимало наукових робіт українських і зарубіжних дослідників, у спектрі наукових праць яких чільне місце посідає імідж викладача, педагога.

Короткий енциклопедичний словник із соціології визначає імідж (від лат. *imago* – образ, цілісна картина уявлення) як образ тих чи інших соціальних об'єктів, явищ, процесів, інститутів, осіб, який складається в індивідуальній та суспільній свідомості і визначає відповідне ставлення до них [17, с. 199].

Імідж людини – це образ, що склався у свідомості людей, стереотип, набір визначених якостей, які асоціюються з окремою особистістю, отже, “імідж можна вважати джерелом інформації про соціальний статус особи, її матеріальний стан, цінності, ступінь самореалізації” [2].

Імідж соціальний є засобом сприйняття та пізнання соціальної дійсності. Тому він допомагає орієнтуватися у світі соціальних відносин, налагоджувати поведінку та взаємодію суб'єктів соціальної взаємодії [17, с. 199]. Що стосується іміджу професійного, то, на думку В. Бондаренко, він “є поєднанням власних уявлень про себе, самосприйняття себе як представника певної соціальної групи крізь призму стереотипів сприйняття її оточуючими людьми” [2]. Таке узагальнене уявлення дає підстави засосовувати імідж до будь-якої сфери професійної діяльності, проте кожна діяльність особистості має свої

особливості, які слід враховувати відповідно до специфіки виконання своїх функцій. Поняття іміджу фахівця, що реалізує себе в сфері освіти потребує окремої уваги.

Так, О. Внукова “імідж педагога розуміє як сукупність особливостей і характерних рис особистості, які формують її індивідуальний образ як фахівця” [3, с. 17]. На переконання С. Білозерської, “імідж вчителя – це духовне, відносне ціннісно-смісловне, що належить до класу професійних цінностей, пов'язаних із змістом професійної діяльності та можливостями самореалізації особистості майбутнього вчителя” [1, с. 135].

Професійний імідж майбутнього педагога є невід'ємною характеристикою справжнього фахівця, інструментом, що розкриває його індивідуальні властивості, розвиває та виявляє особистісні та професійно значущі якості [1, с. 137].

Досліджуючи процес формування позитивного іміджу педагога, Л. Куземко робить висновок, що він “характеризується індивідуальним стилем і успіхом у професійно педагогічній діяльності й поєднує в собі сформованість внутрішніх особистісно професійних характеристик та їх зовнішні прояви під час виконання трудових функцій” [13, с. 128]. На думку І. Кестере, Р. Лозано, К. Вольхутер, Дж. Колдерхеда та Ф. Кортагена, будь-який сформований образ є результатом роботи минулого досвіду. З точки зору вчителя, імідж може знаходитися у площині практичних знань, має за основу досвід, зазвичай пов'язану з почуттями та ставленнями, може набувати форми загальних засад навчання, загальних концепцій занять, моделей дії, зорового образу, епізодичних спогадів [30; 22; 32].

Дослідники сходяться на думці, що імідж педагога насправді не є таким легким і простим, як це здається на перший погляд [20; 35; 32; 40]), і це пов'язано з багатьма факторами

(суспільною функцією, виконання якої покладено на педагога: контекстом, місцевим середовищем, часом, культурою, досвідом, релігією та ін.). Всі перераховані фактори використовуються як об'єкти для концептуалізації або візуалізації образу педагога, що створює “калейдоскоп образів педагога в єдине ціле, але постійне змінюване “мереживо”, залежно від кута спостереження” [39]. Доведено, що вплив педагога на студентів різниться за ступенем і природою. На переконання зарубіжних науковців, “поведінка учнів залежить від їх сприйняття навчального закладу і вчителів, а зрештою, впливає на успішність їх у навчанні” [25; 29]. Слушним підтвердженням цього є слова Г. Євтушенко, що “позитивний педагогічний імідж – найважливіший складник майстерності викладача, що зумовлює бажання студентів до навчання та результативність цього процесу” [9, с. 631].

За твердженням Конті, «педагог є найважливішим фактором середовища у навчанні студентів, проте “протягом проведених років навчання саме студенти формують імідж своїх педагогів” [31]. К. Фредріксен і Дж. Родс висловили тотожну думку, підкреслюючи, що уявлення педагогів про самих себе, в тому числі їхні погляди стосовно навчання та їхніх очікувань відносно студентів, можуть впливати на взаємодію із студентами [26]. Л. Гольдштейн підкреслює, що “викладання – це складна професія, яка вимагає багатьох різних ролей” [27], і його думка збігається із думками вітчизняних дослідників, чиї наукові напрацювання пов'язані з формуванням іміджу педагога. Ю. Скорик під поняттям “педагогічний імідж” розуміє “образ рольової відповідності професійним вимогам, який формується педагогом і доповнюється індивідуальними характеристиками в процесі міжособистісної взаємодії з колегами, студентами, керівництвом, суспільством” [16].

Коркішко А. розглядає поняття “професійний імідж майбутнього магістра

педагогіки вищої школи” як цілеспрямовано сформований образ, який цілком відповідає специфіці майбутньої професії, залежить від особистісних і професійних якостей, усвідомлено створюваний із метою досягнення професіоналізму, педагогічної майстерності та кар'єрного росту, спираючись при цьому на отриману спеціальну підготовку в закладі вищої освіти та на власний практичний досвід” [12, с. 7]. Євтушенко Г. вважає, що “професійний імідж педагога – це емоційний образ, сформований із багатьох формотворчих компонентів, який визначає рольову відповідність особистості викладача до стандартів та вимог його професії в очах колег, студентів і суспільства [9, с. 631].

У процесі навчання у закладах вищої освіти поступово, свідомо і цілеспрямовано формується професійний імідж майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук. Підготовка майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук до викладацької діяльності виступає основою для усвідомлення ролі іміджу сучасного педагога, і досвід зарубіжних колег є тому прикладом. Так, протягом 2017 – 2018 навчального року в одному з провідних університетів на Філіппінах (рік заснування 1911, університет створив свою програму підготовки вчителів у 1952 році та з того часу отримав статус центру передового досвіду, а з 2001 року Комісія з вищої освіти (CHED) Філіппіни надала йому Автономного статусу) проводилося дослідження серед студентів-вчителів, у якому взяло участь 217 осіб. Досліджуванним було запропоновано написати у вільному стилі есе на тему “Який образ учителя?” / “Хто такий учитель?” [39]. На написання студентам-майбутнім вчителям, які навчаються на Practice Teaching, відводилась одна година, конкретної кількості слів есе вказано не було. Після письмового завдання дослідники зібрали есе та щиро подякували учасникам за внесок у дослідження. Потім дослідники закоду-

вали есе, щоб полегшити вилучення необхідних даних. Аналіз проводився вручну, що дозволило дослідникам перевірити контекст або нюанси, знайдені в есе. При проведенні цього дослідження дотримувались загальноприйнятих етичних принципів.

За результатами аналізу есе студентів-майбутніх вчителів було виокремлено особливості впливу педагога на здобувачів освіти, який не обмежується стосунками і взаємодією в аудиторії, а поширюється на їхнє подальше життя, і може змінити його в основному на краще, а може травмувати. Один із студентів-майбутніх вчителів, який брав участь у цьому дослідженні, прокоментував позитивний/негативний фактор педагога в освітньому процесі: “Через неправильну/невідповідну поведінку педагогів учень може отримати травму під час навчання, не ходити на заняття, уникати відвідування навчального закладу або зовсім залишити його”. І це унеможливило виправлення педагогом помилки. Більшість опитуваних студентів-майбутніх вчителів представляють ідеалізованим образ педагога, тому їм “надзвичайно важко позбутися негативної самооцінки, навіть якщо вони одержали позитивне підтвердження за свою хорошу роботу” [39].

Як з’ясувалось, дослідження більшою мірою було спрямовано на “ідеального вчителя” та здебільшого на твердження “повинен”, що можна пояснити тривалим роком академічної підготовки та обмеженим практичним досвідом студентів-майбутніх вчителів, адже навчальний план передбачає для цього лише один семестр. Професія викладача – дуже складна і вимоглива, проте фінансова винагорода за неї – мінімальна. Отже, “студентам-майбутнім вчителям, по-перше, “необхідна практика для зростання” [36], а по-друге, “вчителю-початківцю добре починати з самооцінки, допускати певні очікування та призначати цілі для себе в образі вчителя. Завдяки

своїм переважно позитивним уявленням про свою професію, ці студенти-вчителі досягають успіху, починаючи виконання складного покликання вчителя” [36].

Усвідомлюючи складність свого професійного обрання, студенти-педагоги обговорювали декілька образів учителя у своїй особистості:

– постачальник знань/фасилітатор. Цей термін визнає найважливішу функцію вчителя – передавати знання, щоб розвивати та збагачувати когнітивні, психомоторні та афективні можливості студентів. Студенти-майбутні вчителі, які брали участь у дослідженні, продемонстрували, що вчитель надає не просто чисті знання, а змістовне навчання, яке можна сканувати безмежну кількість часу. На думку Д. Тересита та А. Колетт, такий образ вчителя влучно сформулювали Кларк і Лемперт: “Робота вчителя полягає в тому, щоб викликати в людей інтелектуальні та поведінкові зміни, які повністю вносяться в навчальну ситуацію і постійно змінюються, взаємодіючи один із одним” [39]. Імідж постачальника знань або фасилітатора втілюється у відповідях студентів-майбутніх педагогів (той, хто надає інформацію, хто передає знання..., і той, хто формує цілісність дитини..., ми повинні пам’ятати, що ми не просто навчаємо наших студентів предметам і курсам, які вони вивчають але й урокам життя...; робота вчителя полягає у формуванні, передачі знань і вражаючому впливові на учнів, що може зробити їх успішними в житті. Вчителі також є тими інструментами, які можуть використати навички та допомогти студентам використовувати їхні справжні таланти та здібності);

– батько. Батьківський образ вчителя, згадується близько 105 разів. Респонденти вживали такі терміни: “другий батько”, “батько”, “мати або батько”, “мати” і “батько”. Більш частим є використання слова “матір”, ніж “батько” як образу вчителя. Здається, що роль *in loco parentis* (“на місці батька”),

тема, що повторюється на всіх рівнях педагогічної освіти і вбудована в свідомість студентів. Це латинський вислів охоплює роль школи і, особливо, вчителя у прийнятті рішень і діяльності у “найкращих інтересах студентів”. Батьківський образ став невід’ємним для студентів-майбутніх викладачів (...вважаються батьками в школі, оскільки вони формують цілісні якості студентів, роблять їх чесними та кращими людьми; ...учитель – як батько, батько, який щоразу дає пораду своєму синові чи доньці щодо вирішення проблеми; ...учитель подібний до матері, яка виховує своїх дітей, щоб вони підготувалися до зовнішнього світу, і готує їх до майбутнього; ...учитель є нашим другим батьком, оскільки він або вона імплантує/передає знання та життєві навички, які допомагають учням передбачити, куди вони йдуть) [39]. Позитивним показником є те, що багато з 217 учасників виявили сильну схильність до гуманістичного образу вчителя, зокрема, як батька. На глибоке переконання Ф. Куртоглу, вчителі повинні любити свою професію та допомагати учням відчувати, що їх люблять і цінують, тому що такий стан любові сприяє їхньому успіху [33].

Дослідження з формування професійного іміджу педагога проводились і вітчизняними авторами. Так, одним із досліджень, було опитування, проведене Н. Грицак навесні 2021 року у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, що мало на меті “з’ясування ставлення студентів до майбутньої педагогічної діяльності, виявлення їх розуміння понять “професійний імідж учителя”, “професійний імідж вчителя зарубіжної літератури” [7].

Аналіз відповідей студентів-майбутніх вчителів (35 % респондентів) дав дослідниці змогу з’ясувати, що на вибір їх майбутньої професії вплинув образ “ідеального” шкільного вчителя; майбутні

вчителі (93 % респондентів) розуміють, що педагогічний імідж, передусім, є результатом індивідуальної діяльності, а педагогічна майстерність, на думку майбутніх вчителів (65 % респондентів), є одним із складників структури професійного іміджу вчителя [7].

На підставі наведеного аналізу результатів досліджень зарубіжних і вітчизняних науковців щодо формування професійного іміджу студента-майбутнього вчителя, можемо зробити попередні висновки:

– на вибір студентами їхньої майбутньої професії вплинув позитивний образ вчителя, його гуманне ставлення до вихованців;

– образ вчителя-фасилітатора (“постачальника знань”), який постійно мотивує на оволодіння знаннями, на досягнення успіху у навчанні та майбутній професійній діяльності, приваблює як зарубіжних, так і вітчизняних студентів-майбутніх викладачів;

– на велику повагу студентів заслуговує педагогічна майстерність викладача, що є важливим складником його професійного іміджу.

На нашу думку, активним у професійному навчанні буде майбутній фахівець освітніх, педагогічних наук, який усвідомлює потребу в знаннях, якостях та уміннях, необхідних для успішної професійної діяльності. На цій основі у нього формується мотив досягнення успіху, розвивається вміння ставити цілі. Мотивація досягнення може стати домінантою у формуванні професійної самосвідомості студентів і виборі подальшого освітнього маршруту. Саме ці процеси і відображають суть мотиваційно-поведінкового аспекту діяльності викладачів і студентів у навчальному процесі [6]. Таким чином, професійний імідж майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук ми розуміємо як інтегральну характеристику майбутнього професіонала, спрямованого на оволодіння знаннями, уміннями й

навичками із свідомо обраної педагогічної діяльності, наділеного гуманістичним світоглядом, вмотивованого на навчання протягом життя, мобільного, адаптованого до змін, здатного передавати свій позитивний досвід здобувачам освіти, формуючи у них ціннісні життєві орієнтири.

Отже, викладач закладу вищої освіти, мотивований на знання, успішну професійну діяльність, навчання протягом життя, готовий до змін в умовах невизначеності, до особистого зростання, інноваційної діяльності, завжди приваблюватиме майбутніх фахівців освітніх, педагогічних наук своїм позитивним ставленням до своєї професії. Саме таким шляхом наслідування поступово вибудовується професійний імідж майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук, який “повинен знайти власне існування, стати окремою цінністю і використовуватися не лише при слушній нагоді, а бути основою професійного розвитку вчителя” [15].

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведене нами дослідження дало змогу з’ясувати, що шляхи формування професійного іміджу майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук будуть дієвими, якщо здобувачі спрямовані на:

– оволодіння знаннями, зокрема фаховими, пов’язаними із майбутньою професійною діяльністю;

Список літератури:

1. Білозерська С. Аксиологічні основи формування професійного іміджу майбутнього педагога / С. І. Білозерська // Вчені записки ТНУ імені В. Вернадського. – 2022. – Том 33 (72). – № 2. – С. 133 – 138

2. Бондаренко В. Критерії, показники та рівні сформованості професійного іміджу майбутніх учителів технологій / В. Бондаренко // Науковий

– мотивацію на досягнення успіху в навчанні та успішну реалізацію практичних навичок, зокрема під час проходження педагогічної практики;

– гуманне ставлення до тих, кого вони будуть навчати, формуючи у них кращі особистісні риси, особисту траєкторію освітнього маршруту від початкової школи до освіти протягом життя.

Завдяки порівнянню зарубіжного та вітчизняного досвіду щодо уявлень про імідж майбутнього викладача вдалося уточнити зміст цього поняття. Зарубіжні колеги показали, що образ викладача в основному виявляється тотожним “фасилітатору” або “батьку”. При порівнянні аналізу результатів досліджень зарубіжного досвіду та вітчизняного вдалося виокремити особливості формування уявлення та структури іміджу фахівця з освітніх, педагогічних наук на освітніх просторах України. Вітчизняні дослідження показали, що імідж викладача передусім ґрунтується гуманному позитивному ставленні (і в ситуаціях невизначеності), мотивації на досягненні успіху, постачанні знань, досвіді та майстерності, що стає вагомими факторами ефективної професійної діяльності.

Перспективними розвідками щодо професійного іміджу майбутнього фахівця освітніх, педагогічних наук вважаємо розкриття ціннісних орієнтирів та їхнього впливу на подальшу професійну діяльність.

часопис НПУ імені М. Драгоманова. – 2015. – Вип. 52. – С. 32 – 39

3. Внукова О. Позитивний імідж викладача як показник його педагогічної майстерності / О. Внукова // Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання. 2016. С. 15-21

4. Волинець І. Особистісний імідж сучасного педагога загальноосвітнього навчального закладу / І. Волинець // Народна освіта. – 2016. – Вип. 1. – С. 32 – 36. – [електронний ресурс]. – Режим

доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2016_1_6

5. Грейліх О. Психологія формування іміджу викладача вищого навчального закладу / О. Грейліх // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу “Переяслав–Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”. – 2010. – Вип.19. – С. 294 – 299

6. Грень Л. Педагогічні умови формування у студентів вищих технічних навчальних закладів спрямованості на успішну професійну діяльність / Л. Грень // Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. – Харків. – 2010. – С. 24

7. Грицак Н. Професійний імідж майбутнього вчителя зарубіжної літератури: від навчання до практики / Н. Грицак // Освітологічний дискурс. – 2021. – Том 35. – № 4

8. Горovenko О. Формування особистісно-професійного іміджу вчителя засобами самопрезентації / О. Горovenko. – Харків: Основа. – 2013. – С. 112

9. Євтушенко Г. Імідж сучасного викладача: сутність та особливості формування. Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – №11. – С. 630 – 634

10. Калагурка Х. Розвиток професійного іміджу вчителя в умовах сучасної школи / Х. Калагурка, С. Засименко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: “Педагогіка. Соціальна робота”. – 2022. – Випуск 1 (50). – С. 116 – 119

11. Кононенко А. Психологічні складові індивідуального іміджу сучасного педагога / А. Кононенко // Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 “Педагогічна та вікова психологія”. – Одеса. – 2003. – С. 30

12. Коркішко А. Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи / А. В. Коркішко // Дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Державний вищий навчальний заклад “Донбаський державний педагогічний університет”. – Слов’янськ. – 2018. – С. 357

13. Куземко Л. Формування іміджу педагога як складник його особистісно-професійного розвитку / Л. Куземко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2020. – № 71. – Т. 2. – С. 127 – 131

14. Навроцька М. Імідж педагога в освітньому просторі / М. Навроцька // Таврійський вісник освіти. – 2014. – Вип. №1(1). – С. 8 – 12

15. Олексенко В. П. Формування професійного іміджу сучасного вчителя. – [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ekhsuir.kspu.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/742/%D0%A4%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%96%D0%BC%D1%96%D0%B4%D0%B6%D1%83.pdf?sequence=1>

16. Скорик Ю. Імідж педагога як формуючий чинник стійкості до професійного вигорання майбутніх викладачів вищої школи / Ю. Скорик // Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. – 2014. – Вип. 4. – С. 144 – 147

17. Соціологія: короткий енциклопедичний словник. Уклад.: В. Волович, В. Тарасенко, М. Захарченко та ін. Під заг. ред. В. Воловича. – К.: Укр. Центр духовн. культури. – 1998. – С. 736

18. Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 року / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. – [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>

19. Хуртенко О. Структура професійного іміджу молодого педагога та фактори, що впливають на його формування / О. В. Хуртенко // Проблеми екстремальної та кризової психології. – 2017. – Вип. 21. – С. 194 – 203

20. Ansari, U., Malik, S. (2013), “Image of an effective teacher in 21st century classroom”, *Journal of Educational and Instructional Studies in the World*, 3(4), pp. 61 – 68

21. Badley, G. (1986), "The teacher as change agent", *Journal of In-Service Education*, 12 (3), pp. 151 – 158. available at: <https://doi.org/10.1080/0305763860120305>
22. Calderhead, J. (1991), "Images of teaching: Student teachers' early conceptions of classroom practice", *Teaching & Teacher Education*, 7 (1), pp. 1 – 8
23. Clark, C., Lampert, M. (1986), "The study of teacher thinking: Implications for teacher education", *Sage Journal*, 37(5), pp. 27 – 31
24. Collins, J., Selinger, S., Pratt, D. (2003), "How do perspectives on teaching vary across disciplinary majors for students enrolled in teacher preparation?", *University of British Columbia*, pp. 1 – 11
25. de Oliveira, Ar., de Oliveira, Al. (2016), "School's images: Students' perceptions about teaching and learning in the geography", *Journal of Modern Education Review*, 6 (6), pp. 409 – 415
26. Fredriksen, K., Rhodes, J. (2004), "The role of teacher relationships in the lives of students", *New Directions for Youth Development*, (103), pp. 45 – 54
27. Goldstein, L. (2005), "Becoming a teacher as a hero's journey: Using metaphor in pre-service teacher education", *Teacher Education Quarterly*, 32(1), pp. 7 – 24
28. Heijden, H., Geldens, J., Beijaard, D., Popeijus, H. (2015), "Characteristics of teachers as change agents", *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, pp. 1 – 22, available at: <https://doi.org/10.1080/13540602.2015.1044328>
29. Iliya, M., Simdet, A. (2013), "Analysis of teachers' perception of their public image and its influence on students' performance in Physics: A key to improving the quality of education in Nigeria", *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 4 (12), pp. 113 – 117
30. Kestere, I., Lozano, R., Wolhuter, C. (2013), "The visual image of a teacher: A comparative study. *Acta Paedagogica Vilnensia*", 30, pp. 92 – 103
31. Konti, F. (2011), "Teachers and students' perceptions toward teacher classroom management applications in primary schools", *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, pp. 4093 – 4097
32. Korthagen, F. (2004), "In search of the essence of a good teacher: Towards a more holistic approach in teacher education", *Teaching and Teacher Education*, 20, pp. 77 – 97
33. Kurtoğlu, F. (2018), "Little friends of Halide Nusret Zorlutuna and teaching profession", *Universal Journal of Educational Research*, 6 (6), pp. 1398 – 1406, available at: <https://doi.org/10.13181/ujer.2018.060632>
34. Lai-Yeung, S. (2014), "The need for guidance and counseling training for teachers", *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 113, pp. 36 – 43
35. Pardal, L., Neto-Mendes, A., Martins, A., Goncalves, M. (2015), "Identities and structure of teacher's work: A representation", *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 185, pp. 165 – 171
36. Recchia, S., Beck, L., Esposito, A., Tarrant, K. "Diverse field experiences as a catalyst for preparing high quality early childhood teachers", *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 30, pp. 105 – 122
37. Seymen, S. (2012), "Beliefs and expectations of student teachers about their self and role as teacher during teaching practice course", *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 46, pp. 1042 – 1046
38. Shein, P., Chiou, W. (2011), "Teachers as role models for students' learning styles. *Social Behavior and Personality*", 39 (8), pp. 1097 – 1104
39. Teresita Dinoc Ignacio, (2021), "Colette Angel Lydio. The image of a teacher from the lens of student teachers *Erudio*", Vol 8, no 1 , pp. 33 – 52
40. Wolhuter, C., van der Walt, J., Potgieter, F. (2013), "The image of the teacher held by learners from 10 different countries: A new perspective on the causes of problems with learner discipline", *Koers-Bulletin for Christian Scholarship*, 78 (3), p.11

References:

1. Bilozerska, S. (2022), "Axiological bases of the formation of the professional image of the future teacher", *Scientific notes*

of TNU named after V. I. Vernadskyi, vol. 33 (72), no. 2, pp. 133 – 138

2. Bondarenko, V. (2015), “Criteria, indicators and levels of formation of the professional image of future teachers of technology”, Scientific journal of the M. P. Drahomanov NPU, vol. 52, pp. 32 – 39

3. Vnukova, O. (2016), “The positive image of a teacher as an indicator of his pedagogical skill”, International Chelpaniv psychological and pedagogical readings, pp. 15 – 21

4. Volynets, I. (2016), “Personal image of a modern teacher of a general educational institution”, Narodna ovraziva, is. 1, pp. 32 – 36, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2016_1_6

5. Greilich, O. (2010), “Psychology of image formation of a teacher of a higher educational institution”, Humanitarian Bulletin of the State Higher Educational Institution “Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda”, is. 19, pp. 294 – 299

6. Gren, L. (2010), “Pedagogical conditions of formation in students of higher technical educational institutions of orientation on successful professional activity”, Author’s ref. dis. cand. ped. science: 13.00.04, Kharkiv, p. 24

7. Hrytsak, N. (2021), “Professional image of the future teacher of foreign literature: from training to practice”, Educational discourse, vol. 35, no. 4

8. Horovenko, O. (2013), “Formation of the personal and professional image of the teacher by means of self-presentation”, Kharkiv: Osнова, p. 112

9. Yevtushenko, H. V. (2016), “The image of a modern teacher: the essence and peculiarities of formation. Global and national economic problems”, no. 11, pp. 630 – 634

10. Kalagurka, H. (2022), “Development of the professional image of a teacher in the conditions of a modern school”, Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Series: “Pedagogy. Social work”, is. 1 (50), pp. 116 – 119

11. Kononenko, A. (2003), “Psychological components of the individual image of a modern teacher”, Autoref. thesis for

obtaining sciences. candidate degree psychol. Sciences: spec. 19.00.07 “Pedagogical and age psychology”, Odesa, p. 30

12. Korkishko, A. (2018), “Pedagogical conditions for the formation of the professional image of future masters of pedagogy of a higher school”, Diss. candidate ped. Sciences: 13.00.04. State higher educational institution “Donbas State Pedagogical University”, Sloviansk, p. 357

13. Kuzemko, L. V. (2020), “The formation of the teacher’s image as a component of his personal and professional development”, Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools, no. 71, vol. 2, pp. 127 – 131

14. Navrotska, M. (2014), “The image of the teacher in the educational space”, Tavriyskyi herald of education, is.1(1), pp.8 – 12

15. Oleksenko, V. “Formation of the professional image of a modern teacher”, available at: <http://ekhsuir.kspu.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/742/%D0%A4%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%96%D0%BC%D1%96%D0%B4%D0%B6%D1%83.pdf?sequence=1>

16. Skoryk, Y. (2014), “The image of the teacher as a formative factor of resistance to professional burnout of future teachers of the higher school”, Bulletin of Zhytomyr State University named after Ivan Franko, is. 4, pp. 144 – 147

17. “Sociology: a short encyclopedic dictionary” (1998). Composer: V. Volovich, V., Tarasenko, M. Zakharchenko, etc.; Under general ed. V. Volovicha. K.: Ukr. Center of spiritual culture. p. 736

18. “Strategies for the development of higher education in Ukraine for 2022-2032”, (2022), Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 23, 2022, no. 286, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>

19. Khurtenko O. (2017), “The structure of the professional image of a young teacher and the factors affecting its formation”, Problems of extreme and crisis psychology, is. 21, pp. 194 – 203